

KLIMATO KAITA IR ENERGETIKA

Europos Parlamentas (EP) 2004–2010 metais patvirtino svarbius teisės aktus dėl kovos su klimato kaita, dujų ir elektros rinkų liberalizavimo, padangų žymėjimo, automobilių išmetamųjų dujų bei kitus teisės aktus, tiesiogiai veikiančius Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos (ES) šalių piliečių kasdienį gyvenimą.

Klimato kaita

2008 m. pabaigoje EP patvirtintas klimato kaitos teisės aktų rinkinys padės ES siekti įgyvendinti savo įsipareigojimus – iki 2020 m. penktadaliu sumažinti klimato šilimą sukeliančių dujų išlakas, tiek pat padidinti energijos vartojimo efektyvumą bei penktadalį energijos išgauti iš atsinaujinančių šaltinių.

Išplėsta ES taršos leidimų prekybos sistema. EP patvirtintoje direktyvoje numatyta išplėsti esamą ES taršos leidimų prekybos sistemą. Nuo 2013 m. dauguma šių leidimų bus teikiami aukcione. Gamybos sektoriuje aukciono principas bus laipsniškai pritaikytas nuo 2013 iki 2027 m., o naujosiose ES narėse veikiančioms elektrinėms – nuo 2020 m. Iki šios datos numatyta teikti nemokamus leidimus sektoriams, kurių įmonės kitu atveju iškeltų savo aplinkai kenksmingą veiklą už ES ribų. Pati sistema bus išplėsta kelioms naujoms pramonės sritims, taip pat dviem naujoms dujų rūšims.

Direktyva 2009/29/EB įsigaliojo 2009-06-25, taikoma nuo 2012-12-31 (teisėkūros procedūros kodas paieškai internete – COD/2008/0013)

Nustatytos klimato šilimą sukeliančių dujų išlakų normos. EP patvirtintas sprendimas numato, kiek kurios ES šalys turės prisidėti prie Sąjungos įsipareigojimo iki 2020 m. penktadaliu (palyginti su 1990 m.) sumažinti klimato šilimą sukeliančių dujų išlakas sektoriuose, kurie neįtraukti į taršos leidimų prekybos sistemą. Valstybės, kurių bendrasis vidaus produktas vienam gyventojui yra nedidelis, turės teisę šias išlakas padidinti (Lietuva – net 15 proc. palyginti su 2005 m.), o turtingesnės šalys privalės jas sumažinti.

Sprendimas Nr. 406/2009/EB įsigaliojo 2009-06-25
(COD/2008/0014)

Įsipareigota naudoti daugiau tvarių energijos šaltinių. EP patvirtinta direktyva numato iki 2020 m. penktadalį ES naudojamos energijos išgauti iš tvarių (atsinaujinančių) šaltinių. Joje taip pat numatyta, kiek kurios ES šalys turės prisidėti prie šio įsipareigojimo; Lietuva turės padidinti tvarios energijos dalį nuo 15 proc. (2005 m.) iki 23 proc. (2020 m.). Tvarios energijos dalis turės didėti elektros energijos gamybos, šildymo ir vėsinimo bei transporto sektoriuose.

Direktyva 2009/28/EB įsigaliojo 2009-06-25, taikoma nuo 2010-12-05 (COD/2008/0016)

Kuro kokybė. EP patvirtinta direktyva įpareigos gamintojus iki 2020 m. laipsniškai mažinti klimato šilimą sukeliančių dujų išlakas iš transporte naudojamo kuro: privalomai – 6 proc. iki 2020 m. pabaigos, palyginti su 2010 m. išlakomis, tačiau valstybės galės nustatyti tarpinius tikslus. 2 proc. šių išlakų turės būti sumažinta naudojant elektrines transporto priemones (išskyrus traukinius). Kilogramė dyzelinio kuro galės būti ne daugiau kaip 10 mg, o kilogramė skystojo kuro – ne daugiau kaip 20 mg sieros.

Direktyva 2009/30/EB įsigaliojo 2009-06-25, taikoma nuo 2010-12-31 (COD/2007/0019)

Anglies dvideginio saugyklos. Kita direktyva turėtų paskatinti ES šalis įrengti ir plėtoti saugias geologines anglies dvideginio saugyklas prie didelių elektrinių ir stambių pramonės įmonių. Iki 2015 m. turėtų būti ES lėšomis pastatyta dvylika demonstracinių saugyklų – tam nutarta skirti lėšų iš 300 milijonų taršos leidimų prekybos. Savo ruožtu visų naujų ga-

lingesnių negu 300 megavatų elektrinių operatoriai turės įvertinti anglies dvideginio saugojimo galimybes bei jo saugyklų statybos tikslumą.

Direktyva 2009/31/EB įsigaliojo 2009-06-25, taikoma nuo 2011-06-25 (COD/2008/0015)

Nauji automobiliai turės būti ekologiškesni. EP patvirtintas reglamentas įpareigoja lengvųjų automobilių gamintojus iki 2012 m. užtikrinti, kad nauji automobiliai išskirtų į aplinką ne daugiau 130 g anglies dvideginio vienam kilometrui (šiuo metu galioja 160 g/km riba). Gamintojai, kurie to neužtikrins, mokės baudas už kiekvieną papildomą gramą bei automobilių. Baudos didės kasmet iki 2015 m. Įmonės, pagaminančios iki 10 tūkst. automobilių per metus, bus atleistos nuo šių reikalavimų, o pagaminančios iki 300 tūkst. automobilių galės įgyvendinti alternatyvų tikslą – ketvirtadaliu sumažinti anglies dvideginio išlakas palyginti su 2007 m.

Reglamentas (EB) Nr. 443/2009 įsigaliojo 2009-06-08 (COD/2007/0297)

Dujų rinkos liberalizavimas

Siekdamas paskatinti konkurenciją ir mažinti energijos kainas, EP pritarė siūlymui **atskirti gamtinių dujų tiekėjų bei dujotiekių valdymą.** Dujų vamzdynų verslas negalės būti tose pačiose rankose kaip ir dujų tiekimas. Parlamentas numatė ne tik visiško nuosavybės atskyrimo, bet ir „nepriklausomo perdavimo sistemos operatoriaus“ galimybę. Lietuva pasirinko pirmąjį variantą – dujų perdavimo veiklos atsiėjimą nuo gavy-

bos ir tiekimo visiško nuosavybės atskyrimo būdu.

Direktyva 2009/73/EB dėl gamtinių dujų vidaus rinkos taisyklių įsigaliojo 2009-09-03, taikoma nuo 2011-03-03 (COD/2007/0196); reglamentas (EB) Nr. 715/2009 dėl teisės naudotis gamtinių dujų perdavimo tinklais įsigaliojo ir taikomas nuo 2009-09-03 (COD/2007/0199)

Elektros rinkos liberalizavimas

EP po antrojo svarstymo pritarė teisės aktų rinkiniui, kuris įpareigoja labiau **atskirti elektros gamybą ir perdavimo tinklus.** Tuo siekiama įvairinti elektros rinką ir sudaryti geresnes sąlygas konkurencijai. Pagal derybose su ES Taryba pasiektą kompromisą numatyta galimybė ne tik visiško nuosavybės atskyrimo būdu atsieti gamybą ir perdavimo tinklus, bet ir perduoti šiuos tinklus atskirai valdomai dukterinei įmonei – „nepriklausomam sistemos operatoriui“ arba „nepriklausomam perdavimo tinklų operatoriui“. Dukterinei įmonei turi būti suteikta teisė priimti sprendimus dėl tinklo eksploatavimui, priežiūrai ar plėtojimui reikalingo turto, nepriklausomai nuo motininės įmonės. Teisės aktai taip pat numato geresnę varto-

tojų apsaugą. Vartotojams turės būti suteikta teisė pasirinkti, ar pakeisti energijos tiekėją, taip pat gauti kompensaciją už nekomybiškas paslaugas bei informaciją apie savo teises.

Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos taisyklių įsigaliojo 2009-09-03, taikoma nuo 2011-03-03 (COD/2007/0195); reglamentas (EB) Nr. 714/2009 dėl priegios prie tarpvalstybinių elektros energijos mainų tinklo įsigaliojo 2009-09-03, taikoma nuo 2011-09-03 (COD/2007/0198); reglamentas (EB) Nr. 713/2009 dėl energetikos agentūros įsigaliojo ir taikomas nuo 2009-06-03 (COD/2007/0197)

Padangų efektyvumo ženklimas

Pagal EP patvirtintą reglamentą nuo 2012 m. lapkričio visos naujos mašinų **padangos Europoje turės būti ženkliamos** pagal jų kuro sutaupymo efektyvumą, sukibimą bei triukšmingumą. Pagal panašią sistemą šiuo metu žymimi namų apyvokos reikmenys, pvz., šaldytuvai. Tikimasi, kad toks žymėjimas paskatins ekologiškesnių padangų gamybą ir naudojimą. Padangos bus žymimos raidėmis nuo palankiausių aplinkai (žalioji A klasė) iki nepalankiausių (raudonoji G klasė). Bus nurodomas jų kuro sutaupymo potencialas, sukibimas esant drėgnai kelio dangai bei triukšmingumas. Ši informacija taip pat bus privaloma jų techninėje dokumentacijoje, įskaitant

internete pateikiamą reklamą. ES šalys galės skatinti naudoti tik ne prastesnes negu C klasės padangas. EP nariai pasiekė, kad padangų pardavėjai privalėtų parodyti pirkėjui padangų ženklavimo etiketę prieš jas parduodami, o taip pat pateikdami sąskaitą. EP nariai taip pat išsiderėjo padangų triukšmingumo ženklavimo pakeitimus, kad jie būtų lengviau suprantami vartotojams ir skatintų naudoti itin tylas padangas.

Reglamentas (EB) Nr. 1222/2009 įsigaliojo 2010-01-11, taikomas nuo 2012-11-01 (COD/2008/0221)

Energetinis pastatų naudingumas

EP antruoju svarstymu patvirtino direktyvą, kuri įpareigos ES šalis nustatyti pastatų energetinio tvarumo gerinimo tikslus. EP ir ES Tarybos kompromisiniame susitarime numatyta, kad nuo 2020 m. pabaigos visi **naujai pastatyti gyvenamieji pastatai ES turės būti energetiškai tvarūs**, o nauji didesni visuomeninės paskirties pastatai tokie turės būti jau nuo 2018 m. pabaigos. Atnaujinami pastatai turės pagal galimybes tapti tvarūs, o jų šeiminiškai bus skatinami pakeisti seną šildymo ar kondicionavimo įrangą, taip pat įrengti modernius energijos šaltinius. ES skirs lėšų minėtoms priemonėms. Parduodant

arba nuomojant patalpas, didesnes negu 500 kv. metrų, turės būti pateikiamas energetinio tvarumo pažymėjimas (po penkerių metų šis reikalavimas galios patalpoms nuo 250 kv. metrų). Boileriai bei kondicionavimo sistemos turės būti reguliariai tikrinamos, ar atitinka ES normas.

Dėl šios direktyvos pasiektas EP ir ES Tarybos sutarimas. Po jos įsigaliojimo valstybės narės turės ją įgyvendinti per dvejus metus (COD/2008/0223)

Produktų energetinio efektyvumo ženklimas

EP antruoju svarstymu patvirtino direktyvą, įpareigosiančią **energetinio efektyvumo žyma ženklinti komercinės ir pramoninės paskirties gaminius** (pvz., šaldymo kameras, pardavimo automatus), o taip pat su energijos taupymu susijusius produktus, tokius kaip langų stiklai, rėmai ar išorinės durys. Energetinis efektyvumas turės būti nurodomas tiek reklamuojant gaminį, tiek ir jo techninėje dokumentacijoje. Naujosios taisyklės padės pastebėti energetiškai efektyvius produktus, leisiančius sumažinti išlaidas energijai ir CO₂ išmetimą. Septynios efektyvumo klasės nuo „A“ iki „G“ ir žymėjimas

nuo žalios į raudoną spalvą pereinančia schema išliks, tačiau technikai progresuojant esančio klasifikavimo ribose galės būti įvedamos trys papildomos nuorodos. Atsiradus papildomoms klasėms nuo A+ iki A+++ , atitinkamai išnyks blogiausios klasės, pradedant G. Pavyzdžiui, jeigu aukščiausia klase bus „A+++“, žemiausia atitinkamai taptų „D“.

Dėl šios direktyvos pasiektas EP ir ES Tarybos sutarimas. Po jos įsigaliojimo valstybės narės turės ją įgyvendinti per metus (COD/2008/0222)

Dujų tiekimo saugumas

Europos Parlamente svarstomas gamtinių dujų tiekimo saugumo reglamento projektas, kuris numato valstybių narių pareigą **užtikrinti dujų atsargas**, taip pat padėti viena kitai **įveikti dujų tiekimo krizes**. Pagal reglamento projektą ES šalys, jų institucijos ar dujų bendrovės neturėtų teisės apriboti dujų tiekimo ES vidaus vamyzdynais. Sutrikus dujų tiekimui, rinkos dalyviams pirmiausia turėtų būti leista reaguoti patiems. Jei to nepakaktų – padėti turėtų bandyti pagerinti valstybių institucijos. Tik tuomet, kai ir to nepakanka – galėtų įsikišti regioninės struktūros bei ES. Europarlamentarai siūlo, kad kiekviena ES šalis būtų įpareigota užtikrinti, kad sugedus pagrindinei dujų tiekimo infrastruktūrai, likusia galėtų būti per dieną patiekta

tiek dujų, kiek jų buvo tiekama tą dieną, kai per pastaruosius 20 metų buvo didžiausia jų paklausa. Esant labai dideliems šalčiams (kurie statistiškai būna kartą per 20 metų) arba ypatingajai padėčiai, valstybės ir tiekėjai turėtų užtikrinti dujų tiekimą namų ūkiams bent 45 dienas. Šalys galėtų nutarti suteikti tokias pat garantijas ir mokykloms bei ligoninėms, jei krizių metu tai nesukliudytų įgyvendinti jų pareigos užtikrinti dujų tiekimą gyventojams ar krizės išiktoms kitoms ES narėms.

Šis klausimas tebesvarstomas – po EP komiteto sprendimo laukiama pirmojo svarstymo EP plenarinėje sesijoje (COD/2009/0108)

Anglies dvideginio išmetimas iš lengvųjų komercinės paskirties automobilių

Europos Parlamente svarstomas reglamentas, kuris **įpareigojotų lengvųjų komercinių automobilių gamintojus** iki 2020 m. užtikrinti, kad nauji automobiliai išskirtų į aplinką ne daugiau 135 g anglies dvideginio vienam kilometrui. Gamintojai, kurie to neužtikrintų, mokėtų baudas. Pasiūlymu taip pat siekiama, kad nuo 2014 m. laipsniškai iki 2016 m. komercinių

automobilių išmetamo anglies dvideginio kiekis būtų sumažintas iki 175 g. vienam kilometrui.

Šis reglamentas tebesvarstomas – laukiama sprendimo EP komitete pirmuoju svarstymu (COD/2009/0173)

Kopenhagos klimato kaitos konferencijos rezultatai

2009 m. gruodžio 7–18 d. Kopenhagoje vykusioje pasaulinėje klimato kaitos konferencijoje pasiektas teisiškai neįpareigojantis **susitarimas dėl klimato kaitos nuvylė europarlamentarus**. 2010 m. vasario 10 d. priimtoje rezoliucijoje EP apgailestavo, kad Kopenhagoje „pasiektas silpnas susitarimas, kadangi taip ir nepriartėta prie visuotinio išsamaus susitarimo dėl klima-

to kaitos po 2012 m.“ Europarlamentarai pabrėžė, kad „būtina kurti naują klimato diplomatiją“.

EP rezoliucija dėl Kopenhagoje vykusios konferencijos klimato kaitos klausimu (COP 15) rezultatų – (RSP/2009/2619)

Energetikos infrastruktūros investiciniai projektai

ES Tarybos reglamentu siekiama užtikrinti, kad Komisija būtų tiksliai ir reguliariai **informuojama apie investicinius projektus, susijusius su ES energetikos infrastruktūra**. Iš valstybių narių būtų reikalaujama duomenų apie investicinius projektus, susijusius su energijos gamybos, perdavimo ir saugojimo pajėgumų statymu, modernizavimu ar eksploatavimo nutraukimu. Europarlamentarai pasiūlė pakeisti reglamento teisinį pagrindą ir taikyti naująjį Lisabonos sutarties straipsnį,

kuris sustiprina ES kompetenciją energetikos politikos srityje, o EP suteikia daugiau sprendimo galių pagal įprastą teisėkūros procedūrą. Šiuo metu klausimas svarstomas pagal konsultavimosi procedūrą, kai atsižvelgti į EP nuomonę nėra privaloma.

Dėl šio klausimo ES Taryboje pasiektas politinis sutarimas, todėl reglamentas turėtų įsigalioti po jo paskelbimo ES oficialiajame leidinyje (Konsultavimosi procedūra CNS/2009/0106)

